

TEZAURUL MONETAR DE LA CERNAVODA (SEC. XVII-XVIII)

În anul 1976 colecțiile cabinetului numismatic al Muzeului de istorie națională și arheologie Constanța s-au îmbogățit cu un interesant tezaur descoperit întâmplător la Cernavodă.¹ Tezaurul, numărând 2394 piese, din argint și avînd o greutate de peste 40 kg., cuprinde emisiuni ale sultanilor : Süleyman II, Ahmed II, Mustafa II și Ahmed III. Două piese sînt emisiuni ale unor orașe din Imperiul Romano-German, iar o alta emisă în regatul Poloniei în timpul lui Sigismund III. Monedele turcești sînt guruși, zloți, jumătăți de guruși și jumătăți de zloți. Piesele germane sînt de 28 stüver, iar cea poloneză este un ort. Monedele turcești au fost emise la Constantinopol, Adrianopol, Izmir și Erzerum.

Situația monedelor pe suverani este următoarea :²

IMPERIUL OTOMAN

Süleyman II (1687–1691)

1 – 28 Guruși, Nuri Pere, nr. 468, 1099 H., Konstantiniye.

29 Fals, miez de fier placat cu foiță de argint, Guruș, Nuri Pere, nr. 468, 1099 H., Konstantiniye.

30 – 31 Jumătăți de guruși, Nuri Pere, nr. 469, 1099 H., Konstantiniye.

¹ În ziua de 13 noiembrie 1976 pe Dealul Vîforului în via fermei nr. 4 a I. A. S. Cernavodă, la circa 300 m. de „Uzina de apă” cu ocazia lucrărilor de îngropare a viței de vie, fierul plugului a scos la iveală două vase ceramice conținînd monede turcești din argint. Necula Constantin și Băleanu Ionel, descoperitorii tezaurului împreună cu delegații muzeului, au recuperat fragmentele vaselor și conținutul lor. Piesele au fost găsite în fișicuri, vasele fiind îngropate cu gura în jos la circa 1 m. adîncime. Un vas s-a recuperat aproape integral ; este de formă amforoidală, cu dimensiunile $h = 0,34$ m. $d = 0,22$ m, lucrat din pastă roșie, bine arsă, are gîtul smălțuit cu smalt verde-măsliniu și este decorat cu 8 cercuri de humă. Vasul este sigilat cu un capac din ceramică, închis cu un piron. Celălalt vas din care s-au recuperat numai cîteva fragmente este de asemeni din pastă roșie, bine arsă.

² Pentru identificările pieselor turcești am folosit catalogul Nuri Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, İstanbul, 1968, iar la identificarea monedei poloneze am folosit catalogul : Emeric Hutten-Czapski, *Catalogue de la Collection des medailles et Monnaies Polonaises*, Graz, 1957. Pentru talerul german am folosit A. Engel, R. Serrure. *Traité de numismatique moderne et contemporaine I*, Paris, 1897.

Ahmed II (1691–1695)

32 – 42 Guruși, Nuri Pere, nr. 476, 1102 H., Konstantiniye.

43– 45 Jumătăți de guruși, Nuri Pere, nr. 477, 1102 H., Konstantiniye.

Mustafa II (1695–1703)

46– 926 Guruși, Nuri Pere, nr. 492, 1106 H., Konstantiniye.

927–1016 Guruși, Nuri Pere, nr. 490, 1106 H., Edirne.

1017–1048 Guruși, Nuri Pere, nr. 490, 1106 H., Izmir.

1049–1057 Guruși, Nuri Pere, nr. 490, 1106 H., Erzurum.

1058–1190 Jumătăți de guruși, Nuri Pere, nr. 493, 1106 H., Konstantiniye.

1191–1210 Jumătăți de guruși, Nuri Pere, nr. 491, 1106 H., Edirne.

1211 – 1212 Jumătăți de guruși, Nuri Pere, nr. 491, 1106 H., Izmir.

Ahmed III (1703–1730)

1213–2246 Zloți, Nuri Pere, nr. 520, 1115 H., Konstantiniye.

2247–2391 Jumătăți de zloți, Nuri Pere, nr. 521, 1115 H., Konstantiniye.

POLONIA

Sigismund III (1587–1632)

2392 Ort, H-O I nr. 1435 anul 1622.

IMPERIUL ROMANO-GERMAN

2393 Av. FERIT ET TVETVR GEMINO ROSTRO între două c.p.
 Acvila bicefală avînd pe piept un glob cruciger cu cifra 28.
 Rv. CIVITAS. RVETEDIVI (28) SA, între două c.p.
 Scut cu coroană, scartelat, avînd în cartierele 1 și 4 cîte o acvilă bicefală încoronată, ieșind dintr-un zid crenelat cu picioarele în apele unui rîu, iar în cartierele 2, 3, fasciat.
 28 stüver.

EMDEN

Ferdinand II (1619-1637)

- 2394 Av. FERDINAN. II. ROM. IMP. SEM. AVGV. între două c.p.
Acvila bicefală avînd pe piept un glob cruciger cu cifra 28.
Rv. FLOR. ARGEN. (28) CIVITAT. EMB. între două c.p.
Scut cu coroană, scartelat, avînd în cartierele 1 și 4 cîte o harpie încoronată, ieșind dintr-un zid crenelat, cu picioarele în apele rîului Ems, iar în cartierele 2, 3 fasciat.
28 stüver. Emis la Emden, Engel-Serrure, I, p. 255.

Pentru ilustrarea valorii tezaurului, cît și a structurii sale pe centre de emisiuni, dăm următorul tabel :

Emitent	Piesa monetară	Monetăria	Nr. de piese	Valoarea totală în guruși
Süleyman II	Guruș	Constantinopol	28	28
	Jumătate de guruș	Constantinopol	2	1
Ahmed II	Guruș	Constantinopol	11	11
	Jumătate de guruș	Constantinopol	3	1 1/2
Mustafa II	Guruș	Constantinopol	881	881
	Guruș	Izmir	32	32
	Guruș	Adrianopol	90	90
	Guruș	Erzerum	9	9
	Jumătate de guruș	Constantinopol	133	66 1/2
	Jumătate de guruș	Adrianopol	20	10
	Jumătate de guruș	Izmir	2	1
Ahmed III	Zlat	Constantinopol	1034	775 1/2
	Jumătate de zlat	Constantinopol	145	54 3/8
Sigismund III	Ort	Cracovia	1	cca. 1/4
Ferdinand II	Taler	Emden	1	cca. 1
	Taler		1	cca. 1
		TOTAL GENERAL	2393	1963 1/8

Perioada în care s-a acumulat acest tezaur este răstimpul între pacea de la Carlowitz și începutul războaielor ruso-austro-turce din secolul al XVIII-lea. Răgazul acordat Imperiului Otoman după 1699 a favorizat redresarea economică, a dat impuls unei politici economice cu pecete mercantilistă.³ Această politică s-a reflectat și asupra Dobrogei ducând la învierea vieții economice și la intensificarea comerțului.⁴

Tezaurizarea acestor piese reprezenta pentru acel timp o sumă relativ însemnată. Ca valoare de schimb echivalentul acestor monede este exprimat în numeroase documente de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea emise în țările române sau la sudul Dunării. În 1697, în Țara Românească se plăteau 45 taleri pentru o blană de vulpe albă,⁵ iar Constantin Brîncoveanu cumpăra în 1698 cositor prelucrat de la Dantzig la prețul de 3 lei ocaua.⁶ În anul următor se plăteau 450 taleri pentru 450 oi cu miei,⁷ 4500 taleri pentru 9000 ocale de ceară de albine⁸ și 288 1/2 taleri pentru 1154 ocale de praf de pușcă.⁹ În 1700 se achiziționau 40 de iepe cu mînji pentru suma de 563 taleri,¹⁰ iar o jumătate de pogon de vie la Odobești se vindea cu 20 taleri.¹¹ Pe piața Brașovului se cumpărau în 1701 40 ocale de zahăr cu 40 guruși,¹² iar la sudul Dunării o sanie costa 11 guruși.¹³ Un cal dobrogean se cumpăra în 1702 cu 140 taleri,¹⁴ iar în 1705 Constantin Brîncoveanu cumpără de la Brașov 270 bucăți postav cu 3300 taleri.¹⁵ O tocmeală din 1715 precizează prețul de 50 parale la o mie de cărămizi.¹⁶

Se poate aprecia că tezaurul nostru echivala¹⁷ cu fiecare din aceste mărfuri : 43 blănuri de vulpi albe ; 654 1/3 ocale cositor prelucrat, de Dantzig ; 1963 oi cu miei ; 2926 ocale ceară, 7852 ocale praf de pușcă,

³ Mustafa Ali Mehmed, *Istoria turcilor*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1976, p. 246.

⁴ *Istoria României*, III, p. 34

⁵ *Revista istorică a Arhivelor României. Condica de venituri și cheltuieli a visteriei de la leatul 7202-7212 (1694-1704)*, București, Imprimeria Statului, 1873, p. 276 ; în continuare *Condica...*

⁶ C. Moisil, C. I. Karadja, *Documente*, în „BSNR”, an XVIII, nr. 47, 1923, p. 96.

⁷ *Condica...* p. 485

⁸ *Ibidem* p. 520

⁹ *Ibidem* p. 525

¹⁰ Ruxandra Cămărășescu, Coralia Fotino, *Din istoria prețurilor. Evoluția prețurilor cailor în Țara Românească*, în „Studii și materiale de istorie medie”, 6, 1973, p. 238.

¹¹ C. C. Giurescu, *Istoria podgoriei Odobeștilor din cele mai vechi timpuri pînă la 1918*, București, Editura Academiei R.S.R., 1969, p. 271, doc. 21.

¹² *Catalogul Documentelor grecești din arhivele statului de la orașul Brașov*, I, București, 1958, p. 3, nr. 13.

¹³ M. Guboglu, *Catalogul documentelor turcești*, I, București, 1960, p. 48, nr. 113.

¹⁴ *Condica...* p. 665

¹⁵ *Catalogul documentelor românești din arhivele statului, de la orașul Brașov*, București, 1955, p. 46 nr. 216.

¹⁶ St. Olteanu, C. Șerban, *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în evul mediu*, București, Editura Academiei R.S.R., 1969, p. 288.

¹⁷ La începutul secolului al XVIII-lea, talerul valora 120 aspri ca și gurușul ; cf. *Istoria României*, III, p. 381.

Planşa 1

1

2

3

4

5

1

2

3

4

5

140 iepe cu mînji la prețul mediu de 14 taleri, 49 pogoane de vie la Odobești, 1963 ocale zahăr, circa 78 sâinii, 14 cai de rasă, circa 160 bucăți de postav, 157400 cărămizi.

Comparînd venitul anual încasat de visteria otomană de la schelele Silistra, Rusciuc, Hirșova și Turtucaia cu valoarea tezaurului, acesta ar reprezenta o sumă de numai 7,5 ori mai mică.¹⁸

Referitor la condițiile de nesiguranță care ar fi putut duce la îngroparea tezaurului, structura sa ne îndeamnă să presupunem ascunderea la numai cîțiva ani de la începutul domniei lui Ahmed III. Starea de neliniște provocată de luptele pentru cucerirea Brăilei în cursul războiului din 1711,¹⁹ sau de expediția austrieșilor la București în 1716, soldată cu capturarea domnului Țării Românești, Nicolae Mavrocordat,²⁰ ar fi putut determina îngroparea tezaurului de la Cernavodă.²¹

RÉSUMÉ

LE TRÉSOR MONÉTAIRE DE CERNAVODA (XVIIe–XVIIIe SIÈCLES)

Un trésor féodal découvert en novembre 1976, d'une très grande importance, vient d'enrichir la collection numismatique du Musée d'Histoire Nationale et d'Archéologie de Constantza. De ces monnaies, un nombre de 2391 sont des émissions des sultans turcs Süleyman II, Ahmed II, Mustapha II, Ahmed III ; il y a aussi deux talères, mis en circulation par des villes impériales allemandes et un quart de talère polonais du temps de Sigismound III. Les monnaies turques sont des „gourouch“ (40 sous), „zolta“ (30 sous), „demi-gourouch“ (20 sous) et „demi-solta“ (15 sous).

Selon l'auteur, la valeur de ce trésor est bien grande, conformément aux documents de l'époque. Le trésor fournit de nouveaux renseignements en ce qui concerne le commencement du XVIIIe-ième siècle. L'enterrement du trésor semble être déterminé par la crainte provoquée par les luttes pour la conquête, de Brăila en 1711, ou de l'expédition des soldats d'Autriche à Bucarest en 1716.

EXPLICATIONS DES FIGURES

PL. I Le vase où on a découvert le trésor

PL. II Fig. 1 Gourouch, Süleyman II, Constantinople. Fig. 2 Gourouch fause, Süleyman II. Fig. 3 Demie gourouch, Süleyman II, Constantinople. Fig. 4 Gourouch, Ahmed II, Constantinople. Fig. 5 Demie gourouch, Ahmed II, Constantinople.

PL. III Fig. 1 Gourouch, Mustafa II, Constantinople. Fig. 2 Gourouch, Mustafa II, Adrianople. Fig. 3 Gourouch, Mustafa II, Izmir. Fig. 4 Gourouch, Mustafa II, Erzeroum. Fig. 5 Demie gourouch, Mustafa II, Constantinople.

PL. IV Fig. 1 Demie gourouch, Mustafa II, Adrianople. Fig. 2 Demie gourouch, Mustafa II, Izmir. Fig. 3 Zolta, Ahmed III, Constantinople. Fig. 4 Demie zolta, Ahmed III, Constantinople. Fig. 5 La pièce No. 2393.

¹⁸ Mustafa Ali Mehmed, *Documente turcești privind istoria României*, București, Editura Academia R.S.R., 1976, p 206–207, nr. 201.

¹⁹ *Istoria României*, III, p. 217.

²⁰ *Ibidem*, p. 462.

²¹ Este posibil ca tezaurul să fi fost îngropat și din cauza unor evenimente locale pe care însă stadiul actual al cercetării nu le-a relevat încă.